

կարող է և աշագին նիւթ տալ ուսումնապիրութեան, զեռ բոլորը չեւ Հենց միայն նորա համար աստուածաբանական ֆակուլտեաները պիտի մնան իրեւ քրիստոնէութիւն ուսումնասիրող կեցրոններ, որովհետեւ քիմիանեւ, ուժիւնը իւր մաքուր ձեռով ոչ թէ ն կրօն է այլ կրօնների կողքին, այլ նա խական կրօնն է: Սա կրօնն է, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոսը ոչ թէ ն վարդապետ է միւսների մօտ, այլ նա է խական վարդապետը, որի անձնաւորութիւնն իսկ կազմում է աստուածաբանական ուսման բովանդակութիւնը, որին իւր աշակերանները Փրկիչ ընդունեցին և իրենց նրա շնորհիւ փրկուած, և այնպէս քարոզեցին ամենուրեք: Սա մի երեակայութիւն չէ, այլ մի անընդհատ գործող իրականութիւնն ուսափ և չկայ մարդկութեան համար աւելի նշանաւոր բան, քան այս, և շատ իրաւացի քան է այս կրօննին իւր արժանապայել աեղը տալ զիտութեան միւս միւլցերի մէջ, որովհետեւ առ է մարդկութեան ամենամժանդապին և ամենասուրբ գանձը, որ նրան բնութիւնից բարձրացնում է, ի վական ազատութիւնն ու եղայրութիւնը հաստատում և նրա առաջ մի բարյական անփոփոխ նպատակ դնում:

Աստուածաբանական ֆակուլտեաների նըսպատակն է այդ բարձրադոյն բարիքը զիտութեան մէջ և զիտութեան միջայներով պահպանել, նրա մաքուր մնալուն հսկիլ, թիւրի մայութիւնների առաջն առնել և նրա պատմական յայտնի ընթացքը պարզ հասկանալի կացուցանել: Դրանով նոքա ընդհանրապէս կրօնով են զբաղուած լինում և ոլուք է, մերժեն երկիր բոլոր կրօններով զբաղուելու ծանր բեռն առնել իրենց վրայ:

Թող ինդօլզները, արարիստները, սինօլոգները են, բարեմտաբար զբաղուեն նաև այն ազգի կրօնով, որի լեզուի և պատմութեան ուսուցման նորա նույրել են իրենց, տեղեկացնեն դասախոսութիւններով ու դրերով նոցա մասին, աստուածաբանական ֆակուլտեալ մեծ շնորհակալութեամբ կոդտուի նոցանից, ինչպէս մինչեւ այժմ՝ արել:

Եր. ս.

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱԴԻ ԲԱՐԲԱՐՈՒ,

(Եարումակուրիւմ և վեր)

Ե. Բայերու Խոնարհումը.

61. Բայերուն կազմութեան վրայ խոսիլ սկսել առաջ հարկաւոր է տալ էական բայեն խոնարհման ցուցակը, որ հետեւեալն է.

Ներկայ—ըմ, բա, ա, բի՛, ի՛մ, ըմ,

Անկ.—ի, իր, ար, իմի՛, իի՛, իմ,

Կատ.—իրայ, իրար, իրավ, իրան, իրամ, իրամ.—ի, ինիլ միկր, իկր, ինիլ վրկ, ինիլ միկր,

Անորոշ ապառ.—կիմիւ, իմիւս, իմիի, կիմիի, կիմիյ, կիմիյ,

Որոշ ապառ.—իմրական րմ, իմրական բա,

իմրանցով ըմ և լու.

Անցեալ—իմրական ի, իմրանցով ի և լու.

Ստոր.—ինիմ, ինիս, ինի, իմիմիյ, իմիյ, ինին,

Դերբայ.—ինօդ, իմրական, իմրանցով, ինիլ ընած, ընալ.

Ասոնց կազմութեան համար երկար բացատրութիւններ տալ հարկաւոր չենք գտներ, որովհետեւ յաջորդ կանոնները պէտք եղած բացատրութիւնները պիտի տան:

62. Վարարադի բարբառն մէջ սահմանական ներկան ռուսահայ գրական լեզուին նման բաղադրեալ ձեռով է և երկու գլխաւոր տեսակ ունի, որնք բունով միայն կը զանազանին երարմէ:

Առաջին տեսակին բունը կը կազմուի անեմոյթին վերջաւորութեան տեղ գնելով գրականին նման ունի, որուն տեղ աւելի գործածական է սղեալ ըմ, քիչ անդամ նաև ամ այսպէս՝ խօսական աներկույթին կ'ստանանք խօսում, խնդր և խօսակայաբռւները: Վերջենը (ամ) գործածական է Խաչենու հարաւային կողմի բարբառներուն մէջ, մինչեւ հիւսիսացին Խաչեն կը գործածէ ուն ձեր, իսկ Վարանդա և այլուր արագ խօսակցութեան մէջ ըմ:

Եղիպորդ անսակին բունը կը կազմուի անեմոյթին և յանգին տեղ գնելով ս ձայնը, այսպէս որ, հեճիս, մեճիս բարիս, լիմաս տրամա, իրսին և լուսները, Սոյն իս, ևս, առ մասնիկները ու ըիշ բան չպիտի բլլան, բացց եթէ զրականին իս մասնիկը՝ լալիս, բայս, տալիս, տեսնիս և լու ձեռուն վրայ: Այնպէս որ ներկայի երկու բուններն աւ ընապէս կը ներկայանան մեզի եթք պարզ ներքայականներ, առաջնը ծանօթ ուն և երկրորդը իս մասնիկով: Ներկայի այս երկրորդ անսակը գործածական է Վարանդա և Դիվակ դաւառներուն մէջ նախորդ ձերին հետ միաժամկետ:

Երկու բռւներն ալ կը խոնարհուին է ական
բային սահմանական ներկային հետ, ամէն դէմքի
առջև ալ անփոփոխ մնալով, այսպէս՝

Միշրմ թմ, կարմ քա, հնադրմ ա, խօսրմ ըմի,
հնինիրմ ըմ, իյոռորմ ըմ.

Հնին թմ, մնէկս սա, խուսաւ ա, զիտաս ըմի, ծգս
մի, ծրինիրմ ըմ:

63. Միտուանկ տալ, գալ, լալ բայերուն բռւնը
կը կազմուի և ձայնին տեղ միայն մ և ս ձայները
գներով, այսպէս տամ թմ, կյոմ քա, բամ ա, տամ
թմ, կյոմ ըմ, լամ ըմ.

64. Սահմանականին անկատարին մէջ ներ-
կային բռւնը անփոփոխ կը մնայ և կը խոնար-
հուի է ական բային անկատարին հետ, այսպէս՝

Կարմ ի, կարմ իր, կյոմ որ, խօսրմ իմի, հնի-
նիրմ իյշ, մնանիրմ ին.

Հընմիս ի, մնէկս իր, բարիս ար, տրսնաս իմի,
հրնես իյշ, տամ ին:

65. Անցեալ կատարեալը Դարաբազի բար-
բառին մէջ համաձայն է գրաբարի կատարեալին
փակութեան, գործածուած վերջաւորութիւննե-
րը հետեւեաններն են.

Առաջին և երկրորդ լծորդութեան հետևող
բայերը կ'առնեն՝

1.—էցկ	—էցկինի
2.—էցկր	—էցկի
3.—'էց	—էցկն

‘նյոյն լծորդութեանց հետեւող և անկ, անիլ
վերջաւորող բայերը կ'առնեն՝

1.—'է	—'էնի
2.—'էր	—'էրի
3.—'ավ	—'էն

Երրորդ լծորդութեան պատկանող բայերը
կ'առնեն՝

1.—ացկ	—ացկինի
2.—ացկր	—ացկի
3.—'աց	—ացկն

‘նյոյն լծորդութեան անալ վերջաւորող բա-
յերը կ'ստանան նյոյն վերջաւորութիւնները, միայն
եղակի երրորդ գէմքը կը պահանջէ —ացալ:

66. Բոլոր այն բարբառներուն մէջ, ուր
գրաբարի ի ձայնը առանց է-ի վերածուելու կը
մնայ ի, (այսպէս Գորիսի բարբառին մէջ), վերի
բայեկան վերջաւորութիւններուն տեղ կը գլա-
նենք:

Ա. ԼԾ.—1.—էցի —էցինի
2.—էցիր —էցի
3.—'էց —էցին

1.—'ի —'ինի
2.—'իր —'ի
3.—'ար —'ին

Բ. ԼԾ.— 1.—նցի —նցինի
2.—նցիր —նցի
3.—'աց —նցին

67. Անորոշ ապառնիին ներկան կը կազմուի
աներեւոյթէն, ասոր լ վերջը փոխանակելով մ, ս,
—, մի, ի, և գեմարոչներով և սկիզբը գնելով կը
(ի) նախամասնեկը. օր, կը կարիս, կը կարիս, կը կա-
րիս կը կարինիյ, կը կարին, կը կարիս, կը կարին-
իս կը կարինիյ, կը կարին, կը կարիս, կը կարին-
իս կը կարինի:

68. Անորոշ ապառնիին անցեալը կը կազ-
մուի նոյնպէս աներեւոյթէն՝ կը (ի) նախամասնի-
կով և հետեւեալ վերջաւորութիւններով՝ որոնք կը
դրուին ել, իլ, ալ վանկերուն տեղ:

Առաջին և երկրորդ լծորդութեանց համար՝
1.—ի —'ինի
2.—'իր —'ի
3.—'ար —'ին

Երրորդ լծորդութեան համար՝

1.—'այի	—'այինի
2.—'այիր	—'այի
3.—'ար	—'ային

Օր, կը կարիս, կը կարիր, կը կարար, կը կարինիյ,
կը կարին, կը կարիս, այսինքն պիտի կարէի կամ կը
կարէի, պիտի կարէիր կամ կը կարէիր ելն:

Դիտ. — Ինչպէս կը տեսնուի առաջին և եր-
կրորդ լծորդութեան մէջ անորոշ ապառնիին ան-
ցեալին առաջին գէմքը նոյն է ասոր ներկային
երրորդ գէմքին հետ. նմանապէս յորնակիին մէջ
թէ՛ ներկային և թէ անցեալին երեք գէմքերը
նոյն ձևին յանդաժ են, թէկ երկուքը տարբեր
ծաղումով և տարբեր ճանապարհով:

69. Օրոշեալ ապառնիին ունի երկու ներկայ
և երկու անցեալ. ասոնք բոլորն ալ բազաբքեալ
ձևեր են և կը կազմուին ապառնի ընդունելու-
թիւնը խոնարհելով է ական բային ներկայ և ան-
ցեալ ժամանակներուն հետ:

Այսպէս՝

Ներկ, Կրընկան ըմ, կրընկան քա եւն. կամ
կրընցուի ըմ, կրընցուի քա եւն.

Անց. Կրընկան ի, կրընկան իր եւն. կամ
կրընցուի ի, կրընցուի իր եւն:

Ասոնցմէ ացուի մասնիկով կազմուածները
աւել քէ գործածական են քան միւսները:

70. Համայականի եզակի երկրորդ գէմքը
կազմելու համար արմատին վրայ կ'աւելցուի ա-
ռաջին և երկրորդ լծորդութեան մէջ է, ի (գրա-
կան է իր ձևը), ասոնց ամել և ամիլ ձևերուն մէջ
իր, քէլ անգամ ալ ի, է, երրորդ լծորդութեան
մէջ ա, իսկ երրորդ լծորդութեան ամալ վերջա-
ւորող ձևերուն մէջ աց մասնիկը (գրական են քր
իր). օր. լափի—լափի, կափի—կափի, ծածկի—ծած-
կի, լրիր(լրի, լրի), մնիր (մնի, մնի), մնիր (մնի,

մենք), փախ (փախ, փախ), կյոռուս, զրուու, հակաց, կյօպաց, պարկոց, մոռոց եւն:

Հրամայականի յոքնակի երկրորդ գէ մըլ կազմելու համար ալ առաջին և երկրորդ լծորդութիւնները կը պահանջն էցից, էցից, իցի, իցի, առնել և անիլ վերջաւորով քայերը իցի, իցի, երրորդ լծորդութիւնը ացից, ացից իսկ անալ վերջաւորդողները ացից, ացից, օք, չիցից, չիցից, յանիցից, յանիցից, իրիմացից, իմացից, իմացից, իմացից, մանիցից, մանիցից, մանիցից, յունիցից, յունիցից, յունիցից, յունիցից, մատանցից, մատանցից եւն:

71. Ստորագաստականին ներկան և անցեալը նոյն են անորոշ ապառնիին ներկային և անցեալին հետ առանց կը մատնիին նոյն ձեւը կը գործածուին նաև կը թէ ական, զգական, նայնակու և շեշտուելով կամ թող ձեւն հետ կցերով երբ հրամայական:

72. Յարակատարըն ներկայի և անցեալի կը կին ձեւը կը կազմուին անցեալ ընդունելութեան կը կին ձեւը խոնարհելով էական քային ներկային և անցեալին հետ. այսպէս՝ կարած թու, կարած ըմ, կարած ըստ կարած լուս մեջ իր մատնացած իր եւն:

73. Քայի այս ձեւըն Պարաբազի բարբառը կը ճանշնայ նաև պատմական, պարտաւորական և ամելիցական ձեւը, որոնցմէ առաջին երկու ըը սովորական են տաճէրէնի մէջ և անցած են նաև մեր քանի մը բարբառներուն, յատկապէս Պօլտոյ հայոց բարբառին. բայց երրորդը Պարաբազի բարբառին միայն յատուկ ձեւ մըն է:

74. Պատմական եղանակի բոլոր ձեւը կը կազմուին ներկային, անկատարին, ապառնիին, յարակատարին, անմիջականին (ինչպէս և պարտաւորականին) թէ ներկային և թէ անկատարին կը լինակ ձեւըն վրայ աւելցնելով ըլալ (լեալ) գերբայը. այսպէս սիրով թմ ըլալ, սիրով ի ըլալ, հնձիս թմ ըլալ, հնձիս ի ըլալ, կրըլական թմ ըլալ, ունցուի թմ ըլալ, կրըլական թմ ըլալ, կարած թմ ըլալ, մնացալ թմ ըլալ, կարած թմ ըլալ, մնացալ ի ըլալ, հնմէրակ թմ ըլալ, հաս ու հաս ի ըլալ, կարած պիտի ըլալ եւն:

75. Անմիջական ձեւ ունի ներկայ և անցեալ. առոնք կը կազմուին աներեւոյթին գործիական հուլով խոնարհելով էական քային ներկային և անցեալին հետ. այսպէս՝

հսէկավ թմ, պրճէկավ թմ, րիմէրավ աւ եւն. հսէկավ ի, պրճէկավ իր թիմէրավ ար եւն:

Եյս սովորական ձեւն զատ անմիջական եղանակը կը նայ կազմուի նաև բայտական պարզ արմատին կրիմաւած և ու շաղկապով միացած ձեւով օքինակ՝ հասունա թմ, հասունա ի, կամ հսկիսա թմ, հսկիսա ի. նոյնպէս թիմքրակ թմ, թիմքրակ ի եւն. Անմիջական եղանակի այս ձեւը դոյլու-

թիւն ունի միայն քանի մը բայերու համար և քեզ գործածական է:

Անմիջական ձեւը կը նշանակեն հասնելու վրայ եմ, հասնելու վրայ էիր, այսինքն քիչ մնաց որ հասնիմ, քիչ մնաց որ հասնէի եւն:

76. Պարտաւորականն ալ ունի ներկայ, անցեալ, ապառնի և յարակատար. վերջի երկու քը նաև ներկայ և անցեալ, պարզ և սաստիական ձեւը, առոնցմէն ներկան և անցեալը կը կազմուին սովորագաստականին ներկային և անցեալին նախագատելով պէտում ա, պէտում ի, որոնք կը նաև վրեւ շաղկապը ստանալ. օք պէտում և թիմիմ, պէտում և կարիս պէտում և լար, պէտում ի յիմիմ, պէտում ի տամ, կամ պէտում և վրեւ մին եւն:

Ապառնիին և յարակատարըն ներկայ և անցեալ պարզ ձեւը կը կազմուին ապառնի և անցեալ ընդունելութիւնները խոնարհելով պիտի, պիտի (պարտաւոր եմ, պարտ եմ, պարտ էիր) ըացին հետ, օք, կարած պիտիմ, կարած պիտիս, կարած պիտինէյ, կարած պիտիյ, կարած պիտին, կարած պիտի, կարած պիտիս, կարած պիտինէյ, կարած պիտիյ, կարած պիտին:

Կրըլական պիտիմ, կրըլական պիտիս եւն.

Կրըլական պիտին, կրըլական պիտինէյ եւն:

Սոնց ստատկականն ալ երկութիւն մէջանդ կ'աւելցնէ պիտի անվունուխ ձեւը. օք, կարած պիտի, կարած պիտիս, կարած պիտին, կարած պիտինէյ, կարած պիտիյ, կարած պիտի, կարած պիտի, պիտի պիտի եւն:

Վերջիններս կը խոնարհուին նաև իմի՞ լինել բայում. այսպէս՝ օք, կարած պիտի պիտի իմիմ, կարած պիտի պիտինէյ կրըլական պիտի պիտի իմիս կը լինակ թմ ըլալ, կարած պիտի պիտի իմիմ, կրըլական պիտի պիտի իմիս եւն:

77. Կերբայներն են.

1. Ներկայ. օք, կարող, մասող, խօսող, մատուցող եւն.

2. Անցեալ. օք, կարած, մասծ, մատուցած կամ կարաչ, մասող, մատուցալ եւն.

3. Ապառնի. օք, կրըլական, ըսրըլական, մուռը նըլական կամ կրըլացուց, ըսրը լացուց, մուռը լացուց եւն.

4. Անորոշ. օք, կարող, մասէ, մատունալ եւն.

78. Անկանն ըայերը կատարեալին, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ ինչ ինչ խոտորումներ կը ցուցնեն, որոնք համաձայն են գրաւարի ձեւըն միայն ձայնական օքէնքներու հոգատակութեամբ. օք, յէկի՞ եկս, մը՞ մուտ, կալ կարավ, կալ կալաւ, րէկ արա, արարի, կէց զգեցայ, տուկ ետուր, թի՞ եւ, կա՞ կաց, կէց զգեցիր եւն:

79. Արաւորական քայերը ներգործականին կը լի վերջաւորութենէն առաջ կը ներմուծնն վասնիկը, օր, կարվիլ կամ կարվիր սիրվիլ կամ սիրվիլ են. և առոր համեմատ ալ ամբողջ բային խոնորհումը, բնչպէս սիրվիր ըմ, սիրվիր ըմ սիրվիր ի, սրբիցա կամ սրբիցի, սրբվանկամ ըմ, սրբվանկամ ըմ իրաված ի սիրված ըմ, սիրված ըմ ըստ սիրված ի ըստ մառացված ի րալ են են:

80. Անցողական քայերը կը շնուռին ցնէլ մասնիկով կամ տալ բայով, օր, սիրցներ սիրցներ ըմ, սիրցներ ի, սիրչըրակամ ըմ, սիրիւրակամ ի, սիրցի կամ սիրցացի, սիրցուրկր սիրցուր սիրցի և են:

81. Բացասական քայերը կը կազմաւին մինչ այսուն յեշուած ձևերուն վրայ առելցնելով նախկիր և կամ վերջադաս վրել. այսպէս կարլո ըմ, կարլո ըմ, կարլո ըմ, սիրեցի, սիրեցի վրել, երանիկան ըմ, կարալ ըմ, կերպացոյ ըմ ըսլու, կարած ըմի պահի պիօն, ըմ քակի, քոյ կնառի, քոյ կար վրել, իմական վրել, միմ յնշիլ, վնանալ ըմ, յնավիմ վրել, տամ ի են:

Արդեւականը կը կառավուի ոներնոյմին վրայ գնելով եղանակին համար մըկր (մի), իսկ յօքնակին համար մըկր (մի՞-ք), այսպէս յօնուալ մըկր, սիրէ մըկր, մըունալ մըկր, մըունալ մըկր, կոհելվիլ մըկր, մըկր և են:

Զ. Անփոփոխելի բառեր

82. Անփոփոխելի բառերը (Կախազքութեն, մակայ, շաղկապ, ձայնարկութեն) բառարանական գործ է. տատի մենք ալ այս տեղ տառնց պառաքնական մէկ ցուցակը գնելով կը բառականանանք:

83. Կախազքութեն և մակայ.

անքադ հազիւթ թէ

առաջ առջեր, նախ քան

առո՛ք վոխարէնը, տեղը

որ բառական

պէրիս գէպի ետ

պէրի գէպի ՚ե

իի նորէն, կոկին, վերսան

եղինա ամենակին

ելոր միւս օր, մէկալ օր

եկանի այնաւոր

եկանի այնաւոր

ետանի այգչալի

ելից վաղը

ըմիիս յոյնկոյս

ըմիւսամ այն տեղէն

ըմիւսալ այն տեղով, այնտեղէն

ըմեկնը այնուհետեւ

ըմեկն ըմեկամ այն տեղ, այնտեղէն

ըմիս այնպէս

ըշէդ որտեղ, ուր

ըտակին առջեր, առաջի

բովանձաւ բուրննաւ առաւօտուն

ըսկիւս յայսկոյս

ըսկիւսան այստեղէն

ըսկիւս այս տեղէն, այս տեղով

ըսկիւս ըսկիւս այս տեղ, այստեղէն

ըսկիւս այսպէս

ըսկոր

ընդ այգտեղ

ըսկիւս այգպէս

ըսկորուզ մինչև իսկ եթէ

ըսկորուզ որու ուր

ինչի այնպէս

իսկի ընտառ

իստի այսպէս

իսի այդպէս

լին մէկ ալ, այլ ևս, երբ

ին ենչո՞ւ

իսիկ բեշ մը, սակաւ ինչ

կըման ըացի

կիւր յանկարծ

կօմիլ, կաշը քովը

կնեցու վրեր որպէս զի

կնեց ու մըն որպէս թէ, երբ թէ

կնեց ինչի իրը թէ, դոգցես

կնէս անդամ

կնէսան ետեէն

կնէփ համար, վասն

կրկառակ հակառակ, ընդպէմ

կրիփ երը

կրիփ վրեր երբոս

կնմէ տեղ ուր, բնչտեղ, ու տեղ

կնմիւս բնչքան, որչափ

կնոնց բնչպէս

կնոնց քա բնչպէս թէ

կնոնցրավիր բնչպիսի

կոր օւր, յո՞ւ

կրկս, երկս, երկն ահաւասիկ, ահաւագիկ,

ահաւանիկ

դարադաշուն գէմ առ գէմ

դո՞լ կողմը

մանջոլ մէջը, և մէջ կոյս

մայ, մայը, մայսն մէջ, մէջը, մէջէն

մընար վասն, համար

մընէկ հիմար, այժմ

մընէկս որպէս

մընէկս յէշը այսուհետեւ

մընէդյամ միթէ

մընէմ այնքան որ, մինչև որ

յիս ետ

յէշը ետևը, ետքը

յէշը ինչը ի վերջոյ, վերջապէս

յէր ի վեր, վերս

յրաւ յրամ վրայ վրան
յրը յեփի ուշ ուշ
Արմէս մթասին
նի ներսու ի ներքո
ներման կրկնու վերստին նորէն
չէ ոչ չէ
լինվէր որովհետեւ լնջու որ թրք չեւնցի
շնրու մինչև
յիւրիկիւ մինչև երեկոյ
պատու մի քէլ ժամանակ
պանակ վասն պատճառաւ
ոօր այսօր
վրէ ոչ չէ
վրովին ետևի վրայ յետս յետս
անկը տակը ներքեք
ահաւը գետի վեր
տէղար մոխարէն
տէմաց տէմաց գէմը
որմէր գէտի վեր
տրմանմ դէմ ու դէմը ճիշտ դէմը
տիյէր գէպի վեր
տիւ դուրս
յանուկը ետ
յանըն քանի
յըլլրդանա տաւաւանան

84. Շաղկապնէր.

ափար վերջապէս բայց սակայն
ամեա թացց սակայն
բա հապա ի հարկէ
ել ալ ևս ալ ևս
բա թէ, որ
բակ միայն թէ
բա վիեր եթէ, եթէ
յա կամ
վիեր որ զի
ու ևս ու

85. Հայերկութիւններ.

Ա ով այ ինչպէս արքէր ով քոյց արքէր
ով տէր հայու անա այտղայ
բա հապա ի հարկէ այդպէս ուրեմն
դէ օն արիք
բիու ուրախաւթեան
բիր ընկյ այ այ զու
ընկրակ երանի
ըշտ ուրախութիւն ցուցնող
թօ զարմացական
հայս այսու ամսութիւն
բի յիփի աւազ ավասու վայ իրէն
թի ոյժ աւուղ
ուն ցուե նշան
ուխուայ ուրախութիւն

վայ վրհ ցաւի
յանչիս երանի թէ
ո իւ գոհունակութիւն արտայայտող

Ե. Շեշտի մասին

86. Վարաբազի բարբառ ին մինչև այսակ պարզուուծ երեսյթներուն մէջ ամէնէն աւելի իսկամատիզը շեշտագրութեան երեսյթն էր այս մասին հարկաւոր եղած օրինակները և զանազան կանոնները պարզուուծ լինեւով արգէն ձայնաբանական մասին մէջ իւրաքանչիւր ձայնաւորի սկզբը ըստ կը մնայ ընել պատմական փոքրիկ տեսութիւն մը շեշտագրութեան մասին հայերէնի մէջ և ցոյց տալ թէ ուրիշ ծագած է Վարաբազի բարբառն շեշտելու այս եղանակը:

Հայերէնը իր ամենանախական վիճակին մէջ էքքեւ ննդէրսպահական լնզու ունէր հնդէրսպահականներուն յատուկ շեշտագրութեան եղանակը որ երաբանները բառի համար տարբեր տարբեր ձևով էր: Քըլսատով գէպի առաջնին գարը հայերէնը միօրինակութիւն մը մացնել ուղելով շեշտը աեղափսից ընդհանուր կանոնով բառին վերջնին վանկին վրայ ճիշտ այնպէս ինչպէս է այժմեան Վարաբազի բարբառը Այս փոփոխութեան անմիջական և գլխաւոր արգիւնքն այն եղաւ որ շեշտին յաջորդ վանկը (այսինքն բառին վերջավանկը) ինչպէս և շեշտէն առաջ գտնուած ի և ու ձայները ինկան: Բառին վերջավանկին ալ ջնջուելով շեշտը մնաց բառին ծայրը որով հայ լնզուն զարձաւ շեշտոլոր: Այս վիճակին մէջ կը գտնենք հայերէնը Քըլսատով հնդէրսպահ գարուն երբ հայերէն գիրերը հնարուելով մատենադրութեամբ պահուեցաւ:

Այս վիճակն է որ մինչև հմայ պահուած է հայոց գրեթե ըսլոր բարբառներուն մէջ:

87. Վարաբազի շեշտագրութիւնը որ յատուկ է նաև Ագուլիսի ինչպէս և Տիգիսի բարբառն կրնանք ըսել թէ հայերէնի նախկին յարաշեցա վիճակը կը ներկայացնէ: Յայտնի է թէ ոչ Որովհետեւ հայերէնի այդ նախնական վիճակի բառերը երբ համեմատեներ Վարաբազի կամ Ազուլիսի ձևերուն հնա պիտի տեսնենք որ շեշտը վերջիններուն մէջ մէկ վանկ աւելի ետք է տեղափակուած: Այսպէս օր հնի հայերէն Քարայութ և գասական ու նոր հայերէն բացաւու: Երկու չնու ալ ձայնաւորը կը շեշտեն թէկ մին յորբաշեցա է և միւսը շեշտոլոր: Խոկ Վարաբազի թիմիկը ձեր շեշտուած է ալիս վրայ և տարբեր է սոյն երկուքն ալ թէկ յարաշեցա է: Պարզ կը տեսնուի որ գասական հայերէնի շեշտոլոր ձևերը երկորդ փոփոխութիւն մըն ալ կըսած են Ըցուելին և Վարաբազի բարբառներուն մէջ:

Եթէ նկատենք թէ այս փոփոխութիւնը յա-

տուկ է մինայն լեշեալ կովկասահայ բարբառներուն և գոյութիւն չըւնի ուրիշ տեղերու հայ բարբառներուն մէջ, եթէ նկատենք նաև թէ կովկասեան ոչ—հնգերոպական բազմաթիւ լեշուները առ հասարակ յաբաշեցա են, վերջապէս եթէ նկատենք թէ Աւանց, Գոզթան, Արցախունակին ոչ—հայ և ոչ—հնգերոպական, այլ կովկասեան ազգատոնմէն պատկանող և յետօյ հայոց ժողովութքներուն ալ նախնական լեզուն (այժմ կորած ազուաններէնը) յարաշեցա պիտի լինէր կրնանք հաստատ հետեւնել թէ Կարաքառ գիւ և գույքեց սոյնպիս շեշտագրութիւնը դուտ հնաւողութիւն և շարունակութիւն է երենց կորպնցուցած նախնական ընկի լեզունց շեշտագրութիւն:

ՆՐԱՆ ՄԵ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈՐԲՈՒՀԵՆ

Տանգարիվը լու մենան լի կյամ՝ լորդութիւն անման
մին ար. Ասուծ մեր շնորհ թիւնի դպրուց մին ըս-
տանի զօշ խիստ բախ կայից. (Միանքէր լաւ աշկա պան):
Թիւնի դպրու բրկուն որդեկան ողու մոտը ար է Ասքծու
նկայ յրաւ մին ու որաւ մորը ար: Մին բօչ օնաւ, մին պան-
տիւն օնաւ, վեր յրցիւ խալիք կը ըլլամու. բնդու ին ան-
խար, բրդի իրկու կրտացած օնիքր, բրիշնակու մեսան
փառակ սկսու անշկեր, բրկան կախ ըլլած կումբիւ խմակո-
ւու մաս քօշեր, մորաւը թեզունան նի հսօնու բկդեր,
պետք ու կումբիւ պարզնին, ըստիւ կրտօն մաս եր-
կու անշկա մատչեան կախ ըլլած եկը, յրջոնի արցանան
ար պիւրիւմ: Մին խոնկալ պակաս սկզ յօնաւ մեր թիւնի
դպրու: Վեր ասխու մին փփու պիւն խանքրփում շար-
կու լու մուրու խ խիստ մասած լաւ րա շեշ ձօն
ար յեր կա տրկն նստէ, չա ել րա անշկա կրյակն օնի
կա. Կըրկօփ լաշ լրցած, իւրմէ երկն ըշխազըմ ար,
խոր լըսրմընավը մին բնն կուպէկ հրվանդում, բօփ
մաւած տրկան տրկան, հսնցու մաս վեր բրիչու ծըկայի
ուրիշին: Թիւնի դպրու խորմ մասան օնաւ վեր էր շե-
նաւիր. անընդ սիրում լաւ շըմունաց, իւրմէ երճգի-
րուցը, բնցրաւ մինար վեր, լոխ Ասքծու կրտացած տիւն

* Այս հեքիաթը մեղ հաղորդած է մեր պատուական բարեկամման Շնորհ։ Հ. Խոախի սարկաւագ՝ Վարանդայի Գիշի գլուղին, որ Շուշի քաղաքին մօտ 40 քիլոմետր հեռու է։ Աւզդագրութիւնը մեր դրաւթեամբ է։ Քերականական օքնչնքներու մասին յատկապիտ սպառւած ենք Գեր. Խաչիկ ծ. վ. Դադեանէն որ Վարանդայի Զարդանաշէն կամ Վերին Թաղուարտ գլուղին է, Շուշի քաղաքին մօտ 25 քիլոմետր հեռու։

Դավ ըն հրապրապած. Եցրա մնաւ և մեր Թիւնին դային
շատ ար կիցիւնչ, զրտեան իւրունավալ. Մին բնէսին և աշ-
կավ անշիր յնաւառ բա յշշի:

Հասրծու բախօած խոնիսկ միտք եր վակր անց կացակ: Ուրբեկնյալ թէղը մա կրնը վաշտ: Ա' ման մէր Թիւմի դային շատ մրկել բնէկանք յէտը, Տասայ վրէր հուրաց շնէրմը մի հանց Հասրծու նղեկը մորք չկա վրէր պրէկ շինի, խօնան կնէկը տա: Խ' թէյլ ինչը մրիկ բնէկանք յէտը՝ ասում ա: Ճիկ: Կարէ լըմ խօնաս անկրննէյ բօզիմ: Բրեկը լըսդու վեր ա: յըգջ իւրա յու յըգյինյան մին հանց պրէկ ճանիս վրէր, վրէր մղամբէր ինի, վրէւ կլէրգծ մայրէ:

Էս ըսելանը յէտը մէր Թիւնի դային երկու պոօք
հաց ա տընթամ ԽԱԿ խնէ մայիս, մաշկն կապում, մըն
փող էլ ծեսի ննում ու հնդ բղում: Եաւ ա յըրեիւմ,
խըրկց ա յըրեիւմ: Առուծ ա զիւղում, վիւր յըրեիւմ ա
մին ձօք ծրիգու:

— Տա հնչվ ըս. հիմ մորք ըս. քօնն ըս լյուիս.

— Ցես կա նիմէ շըմոցէ կա նիմէ մուրն բմ, ըստ
ըստ պղկնու մընաւ բմ ժյշնիւմ:

Մեր Բնի կայացաւ սկզբ պէտք ու հիմն վլկր
կար, ասից ընդուած յէտքան ել հլոցընց.

— Զե, ըխպրցացու. իմ ապրեր, մռնելիս տկը անձնուկ ա ըրպար քա մանրմբ ճօր ծրխօղու երնես պըհն լիդը միս. ճօր ծուխաւղիկի պարեկամ տոննանից յէքը սփի՛վ- նու յու տկու մնան մո՞րիւ մ՞րիւնը ծծուս ըն, տօնը փրցրփէր շուս տամ, խնիկիյը տնիցանեք յլցիւմ. ա՛մ- մա իւրամբ տրուրզում, կըրմրիւմ ու բո՞գի մնան շո- կյում: Զե, ըխպրցացու զզոմ լրմ, ծես յնչի ընմա՞ս- ուր յուր յիւս տկնան. բող վըհր յւս իմ ծրիպն յլցիւմ, իմ օգոմծ մուրը յլցրիկնամ:

Քյոլիւմ ա յըմիւմ, ևս զէօնըմ կէ լըմիւմ ա մըմ
զըմեռ:Մէր թիւնի յային բարամ կէ ա մասն բա ինցու
հուզ ա, քօն ա յըմիւմ, ամեն յէնան կէ դպ'ս-ի
հոկ լուսում:

— Աղջկեր քան, յիս զբուհում իմ վրեւ տուի կա
մերը նեցած խմբանքավ լի. հիշենիւ վրեւ է, յավ բա
փիս կրթուում լի մեր կոչնացը, բաղում լի մեր մըռունենքն ու...
հուլու և արքենիւ քու լի, ժամ էլ լի անում՝ բա պիտի ա
ծաղկուուրը յեխծ կյու, Ըսրծու հրդացան պիս լիկու.
Ա'ման հիմն կանիս վրեւ ծրգնան էլ լի կը լուսանցուուրը ուր
տուի էլ կարքը լի բա ծեր լրցանեն խաչ յաշիւ.
հրդանաց յեխողը զբուհում արա սրտարենէ լի բակում...
ժամն էլ լի յավ անըմ, յեխծ կը լուսուր կարք ի բա
վունեն կենան... խօսիր մեր մայիս մես, տուի ժամ
անըմ կա, միմի տապաւ լի մայիս... սրտուունքն յավ

բնդում, քարիքին փիս . . . Հայ էմ մըկեալ պէճէրը
մարմ յըմ շնչրա մատ վրեր ժմանակ շննիմ. Հայ ըմ
բաշի. Էրկան հղէ թէզրաւա հյրիմ. բա վրեր մըմ հօրիշ
վախս օ' նկառը կըսնէ, մըմ մըմ կըստ' միմ, հանցու ծեր
փոմ' նպէրը ըշնարեսկ մո' ըրիիը լոի և հրանդանա. բա
վրեր յուս յուս:

Երեսմբ գլուխ թիւնի զային ընկից Քրոսունկի:
Միհծապնիւ կրորացող, մեր թիւնին Քրոսունկ էլ հա-
յան ինացավ, մասց.

— 28. Տյրզանակ էլ շնուրանակալ լրմ. Անդրա մաս
վեհա ու էլ ըս ճղիքքուն ունիւմ մուրից ցը մայիս.
մինչին փուլ, հրդասթորուն շատ ըս տամ, մընեմ' և էլ
յուս հանց չոտ ըս տամ, վլրու կուռանակ հրդամիկէն էլ օ-
գաւը լրդաւը, սիդզբը, պկօր մկնում ա:

Ախար լօխաներ յէքը՝ թիւնի դային բըհիւմ և մին
հրոցչառնկու.—«Ճու հնդվ ըս, հիմ մոր ըս հրոցնելանը
յէքը, նարմ ա.

— Այ, ինձը ըստ անրմ. նեզ հնավան ըմբ ընդու
մնաւ վկեր ըրդապշտօքնեան լա կյաղդրվառութնեա
հրառուկ-յ-ըս. հարուս ու Քմ'սիր ըստ անրմ. ինչամին
ինչ-իշխն կը հարմե վրդիմ կյամ ըստ անմըմ. ուստ-վ-ըս վրկ
ստ-վ-ըս իւս պրեկիմ:

ԿԱՅԵՐԸ պրծելկամբ յէսք: մէր թիւնի դային կրըշ-
տնկին նրհես պարէկում և տէռուում: մին օնցաք բնցու-
վո՞ղու կէ հոցընում:

— Պէտքի ջան, մընհեց պարթկամ ընի. ծառկէ մըկ ըստմ' նու, նիբ ըս կըդտ' կան, իմ նիշյան տանիս :

Պլէշիմ անըմ ա . և նինչ վայսը .
— Զեկ , պրէշի զան , և շատ ձքէ լի ա ... պա կ
վրէր օրվա պարմկամ թիյ , մի կա ել թվին . վողա սո
վրէր հնմցաւ կնրիմ մին խիլու ել անդիմ ...

— Դե լով, քոյ գու ասոծն ըի՞ն.
Հրիշտակը լսումն յէքր թէվկը ըլփրնարից բ ս
ծրիկէ յէղինից պրցրումնա, մէր Թիւնի դային փէ՛օկա
փոնից, կլրնտ դնաւմի բռալ.

—Պէտի զան, պարօնե լս յշբախւմ, ինձ լս
քողում ՔԱՐԱՐՔՈՒՆՈՎ մայի. քղացանի պըղատանի ք
մնըմ, վկրտ ինձ հրցանօրում ել տա:

— լով, շավ, բայ եւ նիշան ա, նիբու վրեց ծեր ջը
նումը ազա՞ռնաւ յա նա'չառ կիմի, ու յշիմի դմէկդ
յս եւ լու ընդդե ըննա՛կուն. յեւ մինակ տու աչկէս ը
բրդիրական. յէշիւ տես քրեց յես կրժիկն ըշշահ ը
վեճը կանգած, զիդա վրեց սղբենները պատր ու մըսնե
յական ա, յէտ տես յշիմի տօն. ա'մես վրեց վրեններէ
յշտէն վեճը կանգած, զիդա վրեց սղբեննական ա
ազա՞ռլրվէն հօրան, յա մօրան փուլ ինցիցոյ, ան ը
յես կր սղբորոշիմ:

Ես ըսկամք յետի պլիյն քղինցը բըփըհարից թըկվէր մանից վկնենք տափան կըօրից, մին մընուան նր յետ ծառըլից լրցինցին բրկսկն կիւտլած բուխպէրի մնիչ:

Թիւթի դայըն, Էրկու տնօնմը յէտ կ փըստ' կար երդուսմացավ, Խա՛ռաքը կ մէջահայ հիւրանի ունի՛ցաւ

Մեր Թիւնի դայլն տևանում ա վեր էլ ճար լիս,
դասի շու ա կյամ, վրեմներն անում բրդի հրիշտակը-
պրեկից ծիւում ա կըլիսն անցյալնը, Թիւնի դայլն կլինի
շու ա կյամ վրեմները տրեմ անըլմ. — բայի մին օր շնոր-
հանի կըտրեկաղ պրեկուն շըդկիցնում ա, վիճն անում-
հրիշտակն էլ տևանում ա վեր կարծի ին Թիւնի դայլն
էօթսմն կյամ, ճար կըտրած շմին յանկ ելու վմ կո-
սամ վեր ապրէ: Ե՛նյիլն էլ տևստեկ ծեռագվ հոկ ա բա-
նում բրդի յերգին:

Ես մին քանեկ էլ վեր աեց ա հենում՝ Թիւնի
դային տէնիւմ ա վո՞ղան Կըլիս մուտանաւ ա, յէր ս
հենում փախառում յէր բերմ մին սարու պօսկ, Են մնանա
մին քարու ձեխկ, զէ՞օդը կէնում, բա հիմ ա պըմին
կուր վըկէ յըրքեմ... բա պօտր ու զէ պըկին զիւրու
ա Ելի թիւ... բարմ վրդին բուշ կո՞մ ա սարկն պօսկը
Թիւնի դայուն կիշնի, ու ծես ա տամ... Թիւնի դային
քարկն Պա՞րմը կօչ յէկած, անշիր հօփ կո՞ւմծ, տապըր
բած տրէդամ մերմ տիւրիւր լի կյում, Արիշտակը ծես ս
տամ ծես, Թիւնի դային վըկէ տէղան ա յէր կէնում, վըկ
էլ սսս մներմ... ալիւր պըկին կզնվում, վըկէնավի
բըշի ա տամ, Թիւնի դային զիւրքնըրենում, յէր կըցը
մում ու նարմ.

— Հօր ըս յէկալ ըստեղ, հիմն կա վուրբին ձկու
հիմնիս ինքուններու վար' իսւն ա. և գլ' օնքմ բէզու
ռանիմ վրեւ ռանիմ, կօզի ըստեղ մորք ել լընի վրեւ մո
ռան' յշի մէրք հշտ ռասի յըլոց յըլուն:

Թիմենի դայշին լիս զիւն ցմնում, լիկն պատուի
զան և տեղ ա զգում, մին խնեկ վախ էլ սկզբա
մընում, ամեն և լլինա ինսա՛նեն սօնը բո՛նդիվի վրկէ
թիմենի դայշին մեք ա մարմ, հօգիւմ ա պըկիւն կ
դէ՛նիւմ էլ խո՞փի, նրդէ սրմի սեռտակ ծէրբակ ֊
լիս էլ մարմ ա.

— Պրեկի ջան, ասում ա թիւնի դպիյն, իշխո՞ւն
ըմ, դաւանի ըմ անցրմ, և վրերին խրերիցս էլ կրտա՞ն
ընդդրմա յէքր էլ եօրիշ պղկն ըմ էօգիշ բնից վկ
յրս էլ ա մի՛ն հոյ'յի մեր ազօքը մասիս, պրծնիմ, յէմա
հի՛յիս խօֆկալ. ա մի՛ն խօկ ս վրեր հիփյիս ինի՛ Ա
ռուննակա յօրանոր հո՞ւրի մեր մասէ պրծնիս:

Պրեկիմ միւս բանք մըն' և ու մէստ օղից վլքէ թիմի
դային խամ' թիւը կօսրէ, թիւն ըրազ վլքէ մակ հոմ' յ
մէրը, պրծէն, հանցու յըթան հիմիշիմ ինժուն:

Հայի մէր վրեր յէրգինս . . . մինակ կո լօօր խօս-
իր բակալի յէսը՝ յէս տեսավ որդի պրեկն ու ասից .

— Խօսկ քա սվալ վրեր հիմյիս ինչ ժնիս յերամբ
հայի մէր անկ պրծնէնս . մընկնդ յիս լմ զիւսիմ : մնա-
ցած հիւրու վրեր հասիմ : եկ վալիսր յէկ, հիմյիս տա:

Պրեկն կրգերվեսն նընէ, բըսքից, կըսդիր,
միս ռամսկ փեխց, ամսոն կէ նինէ, խօսիր կրկնու
թիւի դայիւնն ար: էս գունուն էլ բա ու փուստն
ինձնու սիւսիւր տարավ՝ պրցըրամցավ յէրգինի:

Հաւար կիւսիմն կըրիմ մին բնեկ տակե-
նամ, թիւնի դայիւն հարինի վալիսր . վրեր յէրգինս ան-ան
մին պատա կըս տէն մինավ: Ա. Խորը մէր թիւնի դայիւն
նիկ յըմնիյս՝ տէսնը ու հրդէցը մաշնն մին մկուած մարց
վրեր ընզած: շատ խեղն ա կյում, յօր օնում մէջը հրդր-
ցան տիւն մերս, հրդըցն դրան դիւն մին կըրէկնան յուն-
դիւմ, վրեր ըրմի մակին, դրեսան յըրա մեն, ծանիկ:
Ամեն պրեկն պրծնէնտամբ յէսը, մէջը ըրմիւմ ա կըրըր-
ցանն մնինի, դրերին տէսավ մին հոյի մէրն էլ անըն,
վրեր վրերը յըրան մեն: Պրեկն դուսի կիւսիմն վէնն ա
կինդ:

— Դէս, մրեկնոյ առ խօսիր յօնիս բակլի, հոյի յի-
նէր բակեր պրծեր, հիմյիս բէկըմա տանին:

Պրեկն կո բակալի յէսը, էլ քարը ման լովավ բա-
թիւնի դայիւն արեւանը պրեկ մեն, ճէնյը միկնից պրեկն
խորըրին ւկան փրոնից, հիմյին տիւն յալից յէր կո լով,
մըրգ էլ կուտիկ տրվավ նի լոցից կըրըրցմանն մաւք: Վրե-
կն էլ յըրան յրավ ու եղբան ինչից բալից պրցըրամցավ
յէրգինի:

Հրաշեայ Յ. Անառեան

ԲՈՐԱԿ ՇԱՀ. ԱՆՈՒՇ ՇԱՀ

ԵՒ

Տիեկինն ՇԱՀ.

(Մոլոց բարբառով ժողովրդական վես) *

Մէկ թագեաւուրմ՝ կէր,

Եղ թագեաւուր ամին օր նէջը կէրթէր.

Մէկ խալիւուրմ՝ անու ճամբինը մէջ նստած
էր. Ամին օր յիւր էրկու մատ թագեաւուրըն
նշանց կտէր:

Օրէն մէկ թագեաւուրը էսաց.

— Մէկ խալիւուրմ մանչ իւն ճամբինը նստած է,

* Ասած է Մոլոց Դիմեկանց դիւլացի Զատօն:

Մոլոց բարբառին մէջ ձայնաւոր տառերն
բնդանդապէս (քիչ բացառութեամբ) փոխաւած են
ե՞ն ի, ո՞ն ու, ու՞ն իւ, ի՞ն ը, ե՞ն ը, նաև ի,
դ, դ տառերէն եար եկող ան-ի կը փոխուի:

Էս ի՞նչ կէրթամ նէջիք. Ամին օր յիւր էրկու մատ
ըզը նշանց կտայ:

Ասոցըն. — Ենչ անիկ էրկու մատ նշանց կը-
տայ, զիւ իրիք մատ նշանց առւ, ինչ ան իրիք
մատ նշանց կտայ, զիւ չուս առւ, ի՞նչ ըն, քե
կտուր:

Առաւուտուն թագեաւուրը խընդ խարըը
ձկուուր առ առ զիւ էրկու մատ նշանց իտու.

Գինաց խալաւուրըն մատացաւ.

Խալաւուր յիւր էրկու մատ նշանց իտու.

Թագեաւուր իրիք մատ նշանց իտու.

Խալաւուր թագեաւուրըն էսաց.

— Թագեաւուրըն նոտր առ ան:

Էսաց. — Քի մէ գարըըմ (պատահար, վոր-
ձանք) կիւգեայ: զիւ փուքըրէ ժամանակ կու զըսու
թէ խալաւուր ժամանակ:

Էսաց. — Օր գեայ, իս մկայ կու զիմ:

Խալաւուր գարձաւ, էսաց.

— Դիւ կոքն կու զիս, թը մանս թը խեզէզ:

Թագեաւուր շատ միտք էրաց, էսաց յընդ—
յինը. — Թը կո իւ ուղիմ, կարըն մարդիր տի ուզու-
նին աւշանի (տկար) մարդիր. թը մանս ուղիմ,
ամին տի մեւնին. Էսաց. — Ես խեզէզ կու զիմ:

Խալաւուրն էլ էսաց. — Մու տթառ առ
նստիս, կըկըթէ սու ֆրէն (սենան) խաց առ-
տիս:

Թագեաւուր առ առ յիւր խընդ խարիք մարդ,
զինաց: Կոկինք ամպից: Կակուան իրի, էլաւ խե-
զէզ, խընդ խարիք ձիւսուր տարաւ.

Թագեաւուրի յիւր ձին էլ տարաւ խեզէզ:
Խեզէզ առ զիւ, զինաց, զիզիմ զիմաց զիւս
խանից. Թագեաւուր դիւս իւաւ, ձին տարաւ խե-
զէզ:

Թագեաւուր զինաց իւսկու գում (զոմ):

Յիւր թագեաւուր բական խալուքիք իւսուն,
մէկ պուտիկ մէջ էզիք սալ վիրաց: բաշ (ճա-
կառ սպիտակ) իզան տակ խուրից, ըէնճապրնակ
(մշակական) խալաւ խագեաւ, զինաց իւսու տէր-
ուրու չ տպայ:

Տէրտէրն էլ յիւր աղջիկ պատկեց վըւն:

Ըստ մնաց, քիչ մնաց, օրէն մէկ կուկեան
էսաց.

— Անիկ, իս կէրթամ գաշտ, մուլախ կենիմ
(արտ ջրէլ վարելէ վերջ) որ անմէջապէս ու ուրիս-
նեն), զիւ խաց շիւս բիրիս:

Տղէն իւաւ զինաց գաշտ:

Ագ թագեաւուրը քեազաք ինչ էրըն:

Խընդ խարիք ձիւսուր տարիքը խաւք (թա-
գաւուրական թուշուն) թալըն:

Խաւք իրի - իրի, թագեաւ վար իրիցու պա-
տին: